

POSTANOWIENIE

Dnia 12 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania J. M.
od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
o podjęcie wypłaty emerytury rolniczej,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12
marca 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Poznaniu
z dnia 28 kwietnia 2022 r., sygn. akt III AUa 998/20,

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**II. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w
Poznaniu - na rzecz radcy prawnego M. S. Kancelaria W. Sp. k. w
P. kwotę 240,00 (dwieście czterdzieści) złotych, powiększoną o
należny podatek od towarów i usług, wraz z odsetkami, o których
mowa w art. 98 § 1¹ k.p.c. - tytułem kosztów pomocy prawnej
udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 4 grudnia 2019 r. (znak: GE 128938) Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, wykonując postanowienie Sądu Okręgowego w Poznaniu z 10 października 2019 r. (sygn. akt VII U 1793/19), zobowiązujące do

rozpoznania wniosku o podjęcie wypłaty emerytury rolniczej, odmówił J. M. ponownego rozpatrzenia sprawy. Jako podstawę prawną organ rentowy podał art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 44 ust. 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Decyzją z 16 marca 2020 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na podstawie art. 33 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników odmówił J. M. podjęcia wypłaty emerytury rolniczej od 1 maja 2013 r. wobec braku prawa do pobierania świadczeń w zbiegu ze świadczeniem wypłacanym przez ZUS.

Wyrokiem z dnia 1 lipca 2020 r. (sygn. akt VII U 152/20), na skutek odwołania J. M. w sprawie o podjęcie wypłaty emerytury rolniczej przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Sąd Okręgowy w Poznaniu VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie (pkt 1) i nie obciążył odwołującego kosztami postępowania (pkt 2).

Po rozpoznaniu apelacji odwołującego od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu, Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2022 r. (sygn. akt III AUa 998/20) oddalił apelację.

Skargę kasacyjną od ww. wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu złożył odwołujący, zaskarżając wyrok w całości, zarzucając:

1. mające istotny wpływ na wynik sprawy naruszenie przez Sąd II instancji przepisów postępowania, to jest:

a. naruszenie art. 374 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i skierowanie oraz rozpoznanie przez Sąd II instancji sprawy na posiedzeniu niejawnym, błędnie przyjmując, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, podczas gdy pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, co do których odwołujący powinien być przesłuchany na rozprawie, a nadto odwołujący w apelacji składał wniosek o przesłuchanie go w charakterze strony, a co za tym idzie należy przyjąć, że tym samym odwołujący składał wniosek o przeprowadzenie rozprawy, zatem rozpoznanie przez Sąd II instancji niniejszej

sprawy na posiedzeniu niejawnym było niedopuszczalne, co stanowi przyczynę nieważności postępowania określoną w art. 379 pkt 5 k.p.c.;

b. naruszenie art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 299 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że dowód z przesłuchania odwołującego zmierza jedynie do przedłużenia postępowania i w konsekwencji poprzez bezzasadne pominięcie tego dowodu, podczas gdy wobec wyczerpania pozostałego materiału dowodowego pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy i konieczne było przeprowadzenie dowodu z przesłuchania odwołującego, co stanowi przyczynę nieważności postępowania określoną w art. 379 pkt 5 k.p.c.

Wyżej opisane uchybienia miały zdaniem skarżącego istotny wpływ na wynik sprawy, ponieważ brak przeprowadzenia rozprawy oraz błędne przyjęcie, że dowód z przesłuchania odwołującego zmierza jedynie do przedłużenia postępowania, doprowadziło Sąd II instancji do konstatacji, że należy pominąć dowód, pozbawiając odwołującego (działającego bez profesjonalnego pełnomocnika) możliwości ustnego sprecyzowania oraz uzupełnienia końcowego stanowiska w sprawie na rozprawie, co w konsekwencji skutkowało pozbawieniem odwołującego możliwości obrony przysługujących mu praw i nieważnością postępowania przed Sądem II instancji;

c. naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. w zw. art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 49 § 1 k.p.c. w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP poprzez ich niezastosowanie i nieuwzględnienie z urzędu nieważności postępowania przed Sądem I instancji, podczas gdy wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 1 lipca 2020 r. (sygn. akt: VII U 152/20) został wydany przez sędziego powołanego przez tzw. neo-KRS, tj. przez skład sądu sprzeczny z przepisami prawa, a więc w warunkach nieważności określonych w art. 379 pkt 4 k.p.c.

Powyższe uchybienie zdaniem skarżącego miało również istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż doprowadziło do pozostania w mocy wyroku I instancji wydanego przez tzw. neo-sędziego, którego sposób powołania budzi uzasadnione wątpliwości dotyczące wypełniania przez niego swoich konstytucyjnych zadań i kompetencji, a szczególnie bezstronności sędziego w sprawie.

2. Mające istotny wpływ na wynik sprawy naruszenie przez Sąd II instancji przepisów prawa materialnego, to jest:

a. naruszenie przez Sąd II instancji przepisów prawa materialnego, tj. art. 33 ust. 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społeczny rolników (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 933, dalej jako: „u.s.r.”) w zw. z art. 2 u.s.r. i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 33 ust. 2 u.s.r. niezastosowanie art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, podczas gdy zasada niekumulacji świadczeń z różnych systemów ubezpieczeń społecznych (art. 33 ust. 2 u.s.r.) jest niezgodna z konstytucyjnymi zasadami równości wobec prawa, niedyskryminacji ze względu na wiek, demokratycznego państwa prawa oraz sprawiedliwości społecznej. Konstytucja RP jest aktem prawnym wyższej rangi niż u.s.r., zatem jeśli zachodzi sprzeczność między nimi, to pierwszeństwo stosowania ma Konstytucja RP. Z uwagi na to orzeczenie Sądu II instancji spowodowało potraktowanie odwołującego w sposób niezgodny z Konstytucją RP, w szczególności dyskryminujący ze względu na wiek;

b. naruszenie przez Sąd II instancji przepisów prawa materialnego, tj. art. 33 ust. 2a u.s.r. w zw. z art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie, że art. 33 ust. 2a u.s.r. nie ma zastosowania w sytuacji odwołującego, podczas gdy przyjęte w nim wyjątki są niezgodne z konstytucyjnymi zasadami równości wobec prawa, niedyskryminacji ze względu na wiek, demokratycznego państwa prawa oraz sprawiedliwości społecznej. Konstytucja RP jest aktem prawnym wyższej rangi niż u.s.r., zatem jeśli zachodzi sprzeczność między nimi, to pierwszeństwo stosowania ma Konstytucja RP. Z uwagi na to niezastosowanie art. 33 ust. 2a u.s.r. przez Sąd II instancji spowodowało potraktowanie Odwołującego w sposób niezgodny z Konstytucją, w szczególności dyskryminujący ze względu na wiek.

Ponadto, na podstawie art. 398⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 3 k.p.c. skarżący wniósł o przyjęcie niniejszej skargi kasacyjnej do rozpoznania, z uwagi na zachodzenie wyżej opisanej nieważności postępowania zarówno w postępowaniu przed Sądem I jak i II instancji oraz występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, sprowadzających się do udzielenia odpowiedzi na pytania:

1. Czy wniosek o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania strony złożony w apelacji jest równoznaczny z wnioskiem o przeprowadzenie rozprawy w szczególności, gdy Odwołujący nie jest reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika?

2. Czy skutek narodzin w pewnym terminie, tj. po 31 grudnia 1948 r., powinien być łączony z nabywaniem prawa do wypłaty obu świadczeń emerytalnych?

3. Czy warunkiem do uzyskania przez osobę uprawnioną świadczeń emerytalnych w zbiegu może być zdarzenie niemożliwe do wystąpienia, tj. urodzenie po danym terminie w sytuacji, gdy dana osoba już się urodziła, wobec czego nie ma możliwości zmiany tego faktu i spełnienia warunku?

4. Czy nabycie prawa do świadczenia emerytalnego w obu systemach uzależnione od daty urodzenia jest zgodne w polskim systemie prawnym z konstytucyjnymi zasadami równości wobec prawa, niedyskryminacji ze względu na wiek, demokratycznego państwa prawa oraz sprawiedliwości społecznej?

5. Czy warunek w postaci uzależnienia otrzymania emerytury w obu systemach od daty urodzenia jest nieistniejący w sytuacji, gdy nigdy nie wywoła skutków prawnych, albowiem dana osoba urodziła się przed wskazaną datą i nie ma możliwości zmiany tego, tj. urodzenia się niejako ponownie w innym terminie?

6. Czy art. 33 ust. 2 oraz art. 33 ust. 2a u.s.r. w zakresie, w jakim nakazują uprawnionemu urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r. wybrać wyłącznie jedno wybrane przez niego świadczenie, pomimo posiadania przez ubezpieczonego prawa do więcej niż jednego świadczenia emerytalnego, są zgodne z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji?

Mając na względzie wyżej wskazane podstawy kasacyjne, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. skarżący wniósł o:

1. uchylenie w całości skarżonego wyroku Sądu II instancji oraz uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 1 lipca 2020 r. (sygn. akt VII U 152/20) i zniesienie postępowania w zakresie objętym nieważnością oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji;

2. zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego zwrotu kosztów procesu za postępowanie przed Sądem I i II instancji oraz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

3. przyznanie pełnomocnikowi odwołującego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej odwołującemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych - jednocześnie oświadczając, że koszty te nie zostały opłacone w całości ani nawet w części;

4. rozpoznanie sprawy również pod nieobecność pełnomocnika odwołującego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wywiedziona w niniejszej sprawie nie kwalifikuje się do przyjęcia – celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie należy przypomnieć, że skarga kasacyjna podlega badaniu (na etapie przedsądu) w zakresie spełnienia przez nią warunków formalnych. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. do czterech ma, w konsekwencji, zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie, nawet takiej, w której prawomocne orzeczenie zostało wydane w warunkach błędu w subsumpcji, czy też wyniku wadliwej wykładni prawa, skarga

kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym bowiem razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a jego zadaniem nie jest przecież dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

Podkreślenia wymaga także, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2022 r., I USK 434/21, Legalis nr 2740849).

Pełnomocnik strony skarżącej wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 3 k.p.c. - z uwagi na zachodzenie nieważności postępowania zarówno w postępowaniu przed Sądem I jak i II instancji oraz występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych.

Odnosząc się do nieważności postępowania, na którą powołuje się pełnomocnik strony skarżącej to należy podkreślić, że skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia od orzeczeń sądu drugiej instancji. Wyłączone jest bezpośrednie badanie w postępowaniu kasacyjnym naruszenia przepisów postępowania przez sąd pierwszej instancji, w tym prowadzących do nieważności postępowania. Kwestia ta może podlegać badaniu i rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy jedynie pośrednio, przez przytoczenie przez skarżącego w ramach drugiej podstawy z art. 398³ § 1 k.p.c. stosownego zarzutu naruszenia przez sąd odwoławczy art. 378 § 1 lub art. 386 § 2 k.p.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2011 r., II UK 318/10, Legalis nr 432277). Zarzut nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji nie może uzasadniać wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, albowiem Sąd Najwyższy - rozpatrując skargę kasacyjną - nie jest władny w ramach bezpośredniej kontroli instancyjnej

badać ważności (nieważności) postępowania przed sądem pierwszej instancji (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 maja 2014 r., II PK 30/14, Legalis nr 1385205). Skoro skarga kasacyjna przysługuje od wyroku sądu drugiej instancji, to nieważność postępowania, skutkująca przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania, ma dotyczyć postępowania przed sądem drugiej instancji (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 18 lutego 2016 r., V CSK 465/15, LEX nr 2021933; z 7 czerwca 2013 r., II CSK 720/12, LEX nr 1353433; z 29 stycznia 2013 r., V CSK 192/12, LEX nr 1293844). W takiej sytuacji, wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, aby mógł ewentualnie wyrzucić spodziewany przez pełnomocnika skutek, powinien opierać się o przesłankę wymienioną w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., wskazując na oczywistą zasadność skargi w tym zakresie, a nie odwoływać się do treści art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c., tak jak to błędnie czyni pełnomocnik w niniejszej sprawie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 lipca 2023 r., I CSK 6158/22, LEX nr 3577528).

Na marginesie zwrócić należy także uwagę, że Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę z urzędu, w granicach zaskarżenia, kwestię nieważności postępowania przed sądem II instancji (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 21 listopada 1997 r., I CKN 825/97, OSNC 1998, Nr 5, poz. 81, z glosą A. Szpunara, OSP 1998, Nr 5, poz. 93; z 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000, Nr 12, poz. 220; oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 7 czerwca 2013 r., II CSK 720/12, Legalis; z 12 czerwca 2020 r., V CSK 22/20, Legalis; z 25 sierpnia 2020 r., II CSK 44/20, Legalis; z 9 października 2020 r., I CSK 32/20, Legalis, T. Szanciło (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I. Wyd. 2, Warszawa 2023). W niniejszej sprawie brak jest jednak jakichkolwiek podstaw do podejmowania przez Sąd Najwyższy czynności w tym zakresie z urzędu. Nie jest również tak, że samo zasygnalizowanie nieważności postępowania powoduje konieczność automatycznego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Aby tak było i skarga mogła być przyjęta do dalszego rozpoznania, sygnalizacja musi okazać się słuszna i rzeczywiście potwierdzać naruszenie przepisów proceduralnych, których skutkiem byłaby nieważność postępowania. Z taką sytuacją nie mamy jednak do czynienia w tym przypadku. Już nawet pobieżna analiza wniosku w tym zakresie wskazuje, że strona skarżąca nie ma racji.

Sąd Najwyższy wskazywał wielokrotnie, że osobą nieuprawnioną do orzekania w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. jest osoba nieposiadająca w ogóle uprawnień do tego, aby zasiadać w składzie orzekającym sądu, a więc taka, która nie została powołana na stanowisko sędziego, lub też orzekała przed powołaniem, albo po rezygnacji z urzędu, czy przejściu w stan spoczynku, albo będąc wadliwie wybrana do pełnienia funkcji ławnika. W orzecznictwie uznano, że osobą nieuprawnioną do orzekania jest też sędzia, który nie ma w ogóle delegacji do orzekania w danym sądzie, jak i ten, którego delegacja nie spełnia ustawowych wymagań warunkujących ważność i skuteczność aktu delegowania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lutego 2020 r., III CSK 225/19, Legalis nr 2599890). Ponadto sprzeczność składu sądu w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, jak to wynika z niektórych orzeczeń, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3) – ale nawet w takiej sytuacji tylko wtedy (o czym zapomniał pełnomocnik strony skarżącej), kiedy wadliwość procesu powołania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2021 r., IV CZ 5/21, Legalis nr 2629687; postanowienie Sądu Najwyższego z 15 września 2023 r., I CSK 4893/22, Legalis nr 2992002). W rozpoznawanej sprawie taka okoliczność nie wystąpiła. Skarżący nie przeprowadził żadnego, wymaganego w takim przypadku, testu w stosunku do osoby sędziego i nie wskazał żadnych okoliczności, które mogłyby prowadzić do uwzględnienia jego wniosku. Przywołał jedynie fakt powołania sędziego przez Krajową Radę Sądownictwa po zmianach ustawowych, co jest oczywiście niewystarczające. W niniejszej sprawie przed Sądem II instancji nie wystąpiła nieważność postępowania. Podnoszona przez pozwanych kwestia została w sposób wyczerpujący wyjaśniona w postanowieniu Sądu Najwyższego z 13 lipca 2020 r. (II CSK 581/19, LEX nr 3046023).

Jeżeli natomiast chodzi o drugą ze wskazanych w skardze kasacyjnej przez pełnomocnika skarżącego przesłanek, mających wskazywać o konieczności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, to należy podkreślić, że powołując się na przesłankę, jaką jest istnienie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku powinno się sformułować zagadnienie prawne oraz przedstawić argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń; 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu; 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Przez istotne zagadnienie prawne, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć charakter uniwersalny, co oznacza, że jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych, podobnych spraw. Chodzi przy tym o problem, którego wyjaśnienie jest konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd II instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), a także w związku z podstawą prawną zaskarżonego wyroku (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 3 lutego 2012 r., I UK 271/11, Legalis; postanowienia Sądu Najwyższego z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, Legalis; z 27 lutego 2019 r., I CSK 447/18, Legalis i 28 stycznia 2021 r., III PSK 19/21, Legalis). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materiałnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie, ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (tak m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 28 listopada 2003 r., II CK 324/03, Legalis; z 13 lipca 2007 r.,

III CSK 180/07, Legalis; z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07, Legalis; z 20 lutego 2019 r., IV CSK 351/18, Legalis; z 12 lutego 2021 r., IV CSK 437/20, Legalis oraz z 9 marca 2021 r., III CSK 219/20, Legalis). Ponadto "istotne zagadnienie prawne" jest istotne w tym znaczeniu, że nie było dotychczas rozważane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, a zatem jego rozstrzygnięcie miałyby znaczenie dla praktyki orzeczniczej sądów - tylko wtedy wykazany zostałby publicznoprawny charakter skargi kasacyjnej, której podstawowym celem jest wkład w rozwój prawa i zapewnienie jednolitości jego sądowej wykładni (postanowienie Sadu Najwyższego z 3 kwietnia 2008 r., II PK 351/07, Legalis oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 585/17, Legalis i 18 maja 2018 r., IV CSK 618/17, Legalis). Istotne zagadnienie powinno się charakteryzować "nowością", która uzasadniałaby potrzebę jego analizy ze strony Sądu Najwyższego (T. Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I. Wyd. 2, Warszawa 2023). Pełnomocnik strony skarżącej nie sformułował żadnego istotnego zagadnienia prawnego – w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., tym bardziej, że Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiadał się w zakresie problemów wskazywanych w zadanych w skardze kasacyjnej pytaniach. I tak, co do wniosku o przeprowadzenie rozprawy przed Sądem drugiej instancji, to musi on być kategoriyczny i wyrażony w sposób precyzyjny. Tym samym art. 374 k.p.c. musi być wykładany ściśle, to znaczy, że uprawniony podmiot wyraźnie zamieści zwrot „wnoszę o przeprowadzenie rozprawy”. Wniosek ten ma charakter kauzalny w tym znaczeniu, że ta rozprawa ma przynieść stronie „korzyści w jego założeniu”, bo przedstawił już uprzednio w swym piśmie procesowym określone propozycje dowodowe czy argumentacyjne, które z założenia mogą wymagać uzupełnienia podczas rozprawy apelacyjnej. Sąd drugiej instancji może skierować sprawę na posiedzenie niejawne wówczas, gdy strony nie złożyły skutecznie wniosku o przeprowadzenie rozprawy, a ponadto, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. W postępowaniu apelacyjnym zgłoszenie przez stronę wniosków dowodowych, np. o przesłuchanie świadków, czy też przesłuchanie stron, zgodnie z art. 374 k.p.c. powinno zostać poprzedzone wnioskiem o przeprowadzenie rozprawy. W przeciwnym wypadku sąd odwoławczy uprawniony jest do rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym. Decyzja co do tego, czy sprawa

nadaje się do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym, należy do sądu odwoławczego.

Podkreślenia wymaga, że skutek nieważności określony w art. 379 pkt 5 k.p.c. nie ma charakteru powszechnego, ocenia się go natomiast indywidualnie, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy. W orzecnictwie dominuje stanowisko, że pozbawienie stron możliwości obrony swych praw, aby mogło stanowić przyczynę nieważności, musi być całkowite i w sposób bezwzględny wyłączyć możliwość obrony (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60, NP 1962 nr 1, s. 117 z glosą W. Siedleckiego). Znaczy to tyle, że nieważność postępowania występuje wtedy, gdy strona postępowania wbrew swej woli zostanie faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części. Stwierdzenie, czy taki stan nastąpił, wymaga rozważenia, czy w konkretnej sprawie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz, czy pomimo zaistnienia tych dwóch przesłanek strona mogła bronić swoich praw. Tylko przy kumulatywnym spełnieniu tych wszystkich przesłanek można mówić o skutkującym nieważnością postępowania pozbawieniu strony możliwości obrony swoich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Nie każde naruszenie przepisów proceduralnych może być zatem w ten sposób traktowane (tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2014 r., I PK 316/13, LEX nr 1511811). Chodzi więc o sytuację, w której z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, których nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, strona nie mogła - wbrew swej woli - brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 listopada 2002 r., II CKN 399/01, LEX nr 196607 i z dnia 20 lutego 2020 r., I PK 249/18, LEX nr 3008444). Zgodnie z utrwalonym poglądem judykatury, nieważności nie wywołuje nawet nieudzielenie przez sąd - wbrew dyspozycji art. 224 § 1 k.p.c. - głosu stronom przed zamknięciem rozprawy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2010 r., V CSK 58/10, LEX nr 786675 i z dnia 16 kwietnia 2014 r., V CSK 285/13, LEX nr 1486992) w sytuacji, gdy, co wymaga podkreślenia, w toku postępowania strony i ich pełnomocnicy mieli możliwość odnoszenia się do żądań i twierdzeń zgłaszanych w

sprawie, a więc brali w niej udział z pełną swobodą formułowania wniosków. Wówczas nie zostają spełnione kumulatywnie wszystkie przesłanki nieważności postępowania. Stosując daną regułę do zaistniałej sytuacji w toku postępowania odwoławczego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 maja 2023 r., II USK 231/22, LEX nr 3568160 i z 15 grudnia 2022 r., II CSKP 727/22, LEX nr 3456312).

Odnosząc się natomiast do pytań skierowanych w stosunku do przepisów materialnych, zawartych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników tj. z dnia 16 stycznia 2024 r. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 90) to należy wskazać, że w krajowym porządku prawnym obowiązuje zasada jednego świadczenia. Na ten temat ostatnio szeroko wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 15 grudnia 2021 r., III UZP 7/21 (LEX nr 3274620), przyjmując, że żołnierz zawodowy (pozostający w służbie przed 2 stycznia 1999 r.) i pobierający emeryturę wojskową bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z tytułu których jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, uzyskuje prawo do jednego świadczenia (wyższego lub wybrane przez niego). W uchwale analizowano także sytuację innych grup zawodowych (sędziów i prokuratorów, rolników), którzy w razie zbiegu prawa do uposażenia w stanie spoczynku z prawem do emerytury powszechnej otrzymują tylko jedno świadczenie. Zatem przedstawione przykłady obrazują zakazy kumulacji świadczeń w razie spełnienia się ryzyka starości w ramach różnych systemów, zarówno ubezpieczenia społecznego, jak i zaopatrzenia (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2022 r., I USKP 75/21, LEX nr 3334645). Oczywiście od zasady istnieją wyjątki, a nim w sprawie jest treść art. 33 ust. 2a u.s.r. Zgodnie z jego treścią zasady jednego świadczenia (zasada z art. 33 ust. 2 u.s.r.) nie stosuje się do osób uprawnionych jednocześnie do emerytury rolniczej oraz do emerytury przyznanej na podstawie art. 24 ust. 1 i 24a lub art. 184 ustawy emerytalnej. Opisany wyjątek ma swoje granice podmiotowe i przedmiotowe. Dlatego wykładnia prawa dokonana przez Sąd Apelacyjny jest prawidłowa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 listopada 2022 r., I USKP 122/21, Legalis nr 2847516).

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 15

ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie opłat ponoszonych przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2437) w zw. z wyrokami Trybunału Konstytucyjnego z 13 czerwca 2023 r. (SK 83/19), z 20 kwietnia 2023 r. (SK 53/22) i z 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19).

[SOP]

[ms]